

DOI 10.31558/2519-2949.2024.2.13

УДК 94:614.885(477)

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0007-3914-0077>

Доценко М. І., Донецький національний університет імені Василя Стуса

ТОВАРИСТВО ЧЕРВОНОГО ХРЕСТА УКРАЇНИ ЯК ДОПОМІЖНА ГУМАНІТАРНА ОРГАНІЗАЦІЯ ДЛЯ ДЕРЖАВИ

У статті проаналізовано статус та місце ТЧХУ в державі та в системі громадянського суспільства. Аргументовано, що унікальність ТЧХУ визначається одночасною дією різноманітних за природою нормативних джерел, які закріплюють статус, мандат і повноваження організації. Визначено чотири види джерел, що опосередковують специфіку форм та видів діяльності ТЧХУ як гуманітарної, незалежної, неупередженої міжнародної організації, яка надає допомогу жертвам збройних конфліктів та гуманітарних катастроф у взаємодії з державою та громадянським суспільством, за підтримки червонохресного руху та міжнародного співтовариства. Надано загальний аналіз реалізації мандату й функцій ТЧХУ через призму чотирьох напрямів та рівнів діяльності, концентруючись на напрямі «Government». Виокремлено форми співпраці ТЧХУ з державними органами: участь в опрацюванні проектів нормативно-правових актів; участь у робочих зустрічах з державними органами та органами місцевого самоврядування; залучення до складу робочих груп; залучення до консультативно-дорадчих органів; залучення до подолання наслідків надзвичайних ситуацій. Визначено напрямки співпраці: сфера охорони здоров'я та реабілітація; сфера підтримки соціально незахищених верств населення; сфера подолання наслідків надзвичайних ситуацій. Охарактеризовано напрямки та форми співпраці до 2014 року, з 2014 року по 2022 рік, та після повномасштабного вторгнення росії в Україну, з 24 лютого 2022 року. Визначено, що ТЧХУ інституційно та функціонально є сталою, спроможною та розвинутою громадською організацією зі спеціальним статусом, яка може ефективно виконувати свій мандат та допоміжну функцію для держави в гуманітарній сфері. Наявність інституційної та функціональної спроможності ТЧХУ в таких умовах є унікальним явищем, водночас є відображенням загальної стійкості України та українського суспільства перед державою-агресором.

Ключові слова: ТЧХУ, держава, громадянське суспільство, гуманітарна діяльність, інституційна спроможність, червонохресний рух, міжнародне співтовариство

Постановка проблеми. Повномасштабне вторгнення російської федерації в Україну актуалізувало питання гуманітарної діяльності та роль, статус і місце окремих акторів в гуманітарній сфері. Товариство Червоного Хреста України (далі – ТЧХУ) є однією з провідних установ України з надання гуманітарної допомоги та виконання інших гуманітарних функцій під час міжнародного збройного конфлікту. Інституційна спроможність, здатність Українського Червоного Хреста залучити значні ресурси для гуманітарної діяльності обумовлені його унікальним статусом і роллю допоміжної інституції для держави в здійсненні гуманітарних функцій. З іншого боку, ТЧХУ діє як незалежна, автономна організація, що має ознаки громадської організації, яка за формою, структурою та змістом діяльності є частиною громадянського суспільства. Тому видається важливим дослідження реалізації функцій ТЧХУ в умовах повномасштабного вторгнення росії в Україну, зокрема як допоміжної для держави гуманітарної організації. Аналіз цих питань є важливим для консолідації досвіду гуманітарної діяльності Національного товариства та його розповсюдження в системі Міжнародного Руху Червоного Хреста і Червоного Півмісяця (далі – Міжнародного Руху), досвіду, який майже відсутній після Другої світової війни, досвіду гуманітарної діяльності під час міжнародного збройного конфлікту високої інтенсивності, що здійснюється в умовах спроможної української держави, спроможного українського громадянського суспільства та спроможного Українського Червоного Хреста.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Незважаючи на наявність значної кількості публікацій про діяльність ТЧХУ, його статус не був предметом політико-правового аналізу. Декілька

дисертаційних і монографічних робіт торкалися лише питань створення та розвитку ТЧХУ в історичній ретроспективі [7; 20]. Це важливі дослідження, які дають змогу прослідкувати еволюцію та метаморфози організаційної структури та функцій Українського Червоного Хреста, зважаючи на специфічний статус та функції товариства Червоного Хреста в радянський період, відсутність у нього фактичної незалежності від держави. Звертають увагу такі втрачені напрямки діяльності Українського Червоного Хреста, які були притаманні Товариству в кінці XIX на початку XX ст., як повноцінна медична діяльність, з наявністю власних лікарень та санаторіїв, опікування питаннями, пов'язаними з військовополоненими під час Першої світової війни, значна соціально-гуманітарна роль у громадах [7]. Звичайно, не всі напрямки та види діяльності є релевантними для впровадження, але вони розширюють горизонти, які були деформовані під час радянської влади щодо діяльності Українського Червоного Хреста як незалежного гуманітарного актора. Також, важливим є дослідження діяльності ТЧХУ під час незалежності України, та особливо з початку агресії російської федерації проти України з 2014 року. В цей період відбулося реформування Українського Червоного Хреста (2016 р.), перехід на сучасну модель управління, набуття його спроможності реагувати на виклики, пов'язанні зі міжнародним збройним конфліктом, які пов'язані із залученням до управління прогресивних, мотивованих та фахових керівників.

Також, декілька публікацій присвячено суто юридичним питанням сучасного статусу ТЧХУ [9; 21]. Але їх автори обмежилися перш за все нормативним аналізом, а по-друге, переважно національним рівням регулювання діяльності ТЧХУ, не аналізуючи внутрішнє право Міжнародного Руху та його регуляторний вплив на діяльність ТЧХУ.

Загальній ролі Національних товариств була присвячена наша публікація [3]. Значна кількість інформації та публікацій присвячена діяльності Товариства Червоного Хреста України, зокрема в сфері надання гуманітарної допомоги [19; 22; 36; 37], поширення знань з міжнародного гуманітарного права [4; 19; 46].

Але досі відсутні комплексні дослідження, які б охоплювали всі аспекти політико-правового статусу ТЧХУ як Національного товариства в його відносинах з державою під час повномасштабного вторгнення російської федерації в Україну.

Ці аспекти статусу ТЧХУ базуються на відповідних нормативних джерелах, видах та формах взаємодії ТЧХУ з державою щодо реалізації гуманітарних функцій як допоміжної організації та результатів такої діяльності, які є об'єктом нашого аналізу.

Мета та завдання дослідження. Досвід діяльності Українського Червоного Хреста під час одного з найбільш інтенсивних з часів Другої світової війни міжнародного збройного конфлікту є важливим завданням у зв'язку з необхідністю аналізу внутрішнього потенціалу ТЧХУ та шляхів його розвитку та підвищення ефективності гуманітарної діяльності; місця ТЧХУ в загальній системі надання гуманітарної допомоги у взаємодії з державою та суспільством; фіксації та передачі позитивного досвіду інституційного та функціонального розвитку та спроможності повноцінно виконувати функції Національного товариства в умовах інтенсивного міжнародного збройного конфлікту в межах Міжнародного Руху. Тому важливим є аналіз статусу та місця ТЧХУ в державі та в системі громадянського суспільства.

Виклад основного матеріалу. Унікальність ТЧХУ визначається одночасною дією різноманітних за природою нормативних джерел, які закріплюють статус, мандат і повноваження організації.

По-перше, це Закон України «Про Товариство Червоного Хреста України» [33], який прямо закріплює статус Товариства, його повноваження та взаємодію з державою: «Цей Закон регулює відносини, пов'язані з діяльністю Товариства Червоного Хреста України, визначає його правовий статус та правові засади діяльності» (преамбула Закону). Його норми втілені в положеннях Статуту Товариства Червоного Хреста України [38] та Положення про його обласні організації [38], а також у численних операційних угодах та меморандумах з органами державної влади, які забезпечують реалізацію Товариством допоміжної функції для держави: «Товариство допомагає державі в наданні медичної та гуманітарної допомоги під час збройних конфліктів та в мирний час, бере участь у наданні міжнародної допомоги у разі катастроф і надзвичайних ситуацій, забезпечує медико-соціальну допомогу найменш соціально захищеним верствам населення» (абз. 2 ст. 1 Закону). Ці повноваження конкретизовані в Статуті ТЧХУ шляхом визначення мети діяльності Товариства як попередження та полегшення людських страждань під час збройних конфліктів, стихійних лих, катастроф, епідемій, пандемій та інших надзвичайних ситуацій через «сприяння органам державної влади в наданні медичної та гуманітарної допомоги під час збройних конфліктів,

у мирний час, участі в наданні міжнародної допомоги в разі катастроф та надзвичайних ситуацій, забезпечення медико-соціальної допомоги найменш соціально захищеним верствам населення» (п. 4.1 Статуту ТЧХУ).

Таким чином, Товариство опосередковує допоміжну функцію щодо держави в гуманітарній сфері. Це знаходить відображення в п. 4.1, 4.2, 4.3, 4.6, 4.7 Статуту.

По-друге, це Закон України «Про громадські об'єднання» який створює загальні рамки діяльності громадських організацій, до яких належить ТЧХУ, незважаючи на наявність спеціального закону. Так, відповідно до ст. 1 Закону України «Про Товариство Червоного Хреста України», воно є всеукраїнською добровільною громадською гуманітарною організацією та «створено відповідно до Закону України «Про громадські об'єднання» як громадське об'єднання зі статусом юридичної особи в організаційно-правовій формі громадської організації, зі спеціальним статусом, передбаченим Законом України «Про Товариство Червоного Хреста України», іншими нормативно-правовими актами України та міжнародними договорами України» (п. 1.2. Статуту ТЧХУ).

По-третє, це Женевські конвенції про захист жертв війни від 12 серпня 1949 року та Додаткові протоколи до них 1977 року, що створюють правові рамки діяльності будь-якого Національного товариства під час збройного конфлікту. Вони є частиною законодавства України відповідно до ст. 9 Конституції та надають ТЧХУ права та захист як Національному товариству. Відповідно до ст. 2 Закону України «Про Товариство Червоного Хреста України», законодавство України про ТЧХУ та про символіку Червоного Хреста, Червоного Півмісяця, Червоного Кристала ґрунтується на Конституції України, Женевських конвенціях про захист жертв війни від 12 серпня 1949 року та Додаткових протоколах до них, складається з інших міжнародних договорів України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, Закону України «Про символіку Червоного Хреста, Червоного Півмісяця, Червоного Кристала в Україні», цього Закону та інших прийнятих відповідно до них нормативно-правових актів. Наприклад, п. 1 ст. 6, п. с. 2 ст. 8, п. 1 ст. 17, п. 3 ст. 33 Додаткового протоколу до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I), від 8 червня 1977 року [2]. Це підкреслює допоміжну роль ТЧХУ в допомозі державі щодо забезпечення дотримання Женевських конвенцій про захист жертв війни від 12 серпня 1949 року.

По-четверте, це внутрішнє право Міжнародного Руху Червоного Хреста і Червоного Півмісяця. Розподіл функцій серед складовими частинами Міжнародного Руху відбувається, по-перше, на основі Статуту Руху та Конституції Міжнародної Федерації Товариств Червоного Хреста і Червоного Півмісяця; по-друге, відповідно до Севільської угоди 2.0 [47], документа внутрішнього права Руху; та, по-третє, відповідно операційних угод між Національними товариствами та іншими складовими частинами Руху. Севільська угода 2.0 є прикладним актом щодо розподілу функцій та визначає організацію міжнародної діяльності, що здійснюється в двосторонньому або багатосторонньому співробітництві між: Національними товариствами та Федерацією; національними товариствами та Міжнародним комітетом Червоного Хреста; Національними товариствами між собою; Міжнародним комітетом Червоного Хреста та Федерацією; Міжнародним комітетом Червоного Хреста, Федерацією та Національними товариствами (п. 1.3 Угоди). Важливо, що ця Угода також поширюється на Національні товариства, що діють у своїх країнах у співпраці з компонентами, які здійснюють міжнародну діяльність (п. 1.5 Угоди). Коли різні компоненти Руху присутні та беруть участь у роботі в певній країні в обов'язковому порядку створюються механізми координації Руху компонентами Руху, які присутні та діють у конкретному контексті. Вони створюються на основі інструментів та керівних принципів, розроблених в рамках політики Руху для зміцнення співпраці та координації відповідно до «Угод про координацію руху» (п. 4.2).

Тобто, фактично Товариство має подвійний статус і повинно дотримуватися норм та положень одночасно національного законодавства та внутрішнього права Руху. Про це свідчить п. 1.3 Статуту Товариства, в якому перераховані три види джерел, якими керується Товариство: (1) законодавство України; (2) джерела міжнародного гуманітарного права, включаючи звичаєві норми, що є унікальним для вітчизняних юридичних осіб; (3) застосовні принципи, норми та стандарти Міжнародного Руху Червоного Хреста та Червоного Півмісяця. В Законі України «Про Товариство Червоного Хреста України» міститься більш обмежене посилання на джерела Руху: «Товариство виконує свої завдання виходячи з основоположних принципів Міжнародного руху Червоного Хреста і Червоного Півмісяця – гуманності, неупередженості, нейтральності, незалежності, добровільності, єдності, універсальності» (ст. 6). Ця норма відтворює положення п. 2 ст. 1 Статуту Міжнародного

Руху Червоного Хреста і Червоного Півмісяця [48], відповідно до якого «складові частини Руху зберігаючи свою незалежність у рамках цього Статуту, завжди діють відповідно до Основоположних принципів та співпрацюють між собою при виконанні своїх відповідних завдань задля досягнення спільної мети». Положення Статуту Руху підтверджують допоміжний статус Товариства щодо держави: «Національні товариства підтримують держави у вирішенні ними гуманітарних завдань відповідно до потреб населення кожної країни» (п. 1 ст. 3) [38].

Таким чином, чотири види джерел (Закон України «Про громадські об'єднання»; Закон України «Про Товариство Червоного Хреста»; Женевські конвенції про захист жертв війни від 12 серпня 1949 року та Додаткові протоколи до них 1977 року; внутрішнє право Міжнародного Руху Червоного Хреста і Червоного Півмісяця) опосередковують специфіку форм та видів діяльності ТЧХУ як гуманітарної, незалежної, неупередженої міжнародної організації, яка надає допомогу жертвам збройних конфліктів та гуманітарних катастроф у взаємодії з державою та громадянським суспільством, за підтримки червонохресного руху та міжнародного співтовариства. Тому ми надалі надамо загальний аналіз реалізації мандату й функцій ТЧХУ через призму чотирьох напрямів діяльності (співпраця з державою; взаємодія з українським суспільством; діяльність як компонента Міжнародного червонохресного руху; участь у міжнародних відносинах в сфері гуманітарної дипломатії), концентруючись на напрямі «Government», тобто взаємодії з державою та виконання допоміжної гуманітарної функції. Її ефективне виконання можливе завдяки інституційній спроможності ТЧХУ. Особливістю та перевагою ТЧХУ є розгалужена система регіональних та місцевих осередків, які охоплюють всю територію України та забезпечують доступ та надання гуманітарної допомоги безпосередньо її бенефіціарам. Історично склалася ситуація, коли обласні організації ТЧХУ мають статус юридичної особи, що має свої переваги та недоліки.

Відповідно до ст. 5 Закону України, ТЧХУ – «єдине в Україні Національне товариство Червоного Хреста, що діє на всій території України, створює місцеві організації, через які здійснює свою діяльність відповідно до Статуту Товариства та цього Закону». Товариство за своєю структурою відповідає адміністративно-територіальній ознаці та поділу України й складається з 24 обласних організацій ТЧХУ, Організації Автономної Республіки Крим Товариства Червоного Хреста України; Київської міської організації ТЧХУ та Севастопольської міської організації (п. 7.1 Статуту ТЧХУ). Зазначені обласні організації входять до складу Товариства, та, в свою чергу, складаються з відповідних місцевих організацій (міських, районних, міськрайонних) Товариства. Станом на 1 квітня 2024 року в ТЧХУ існує понад 170 місцевих осередків Товариства та понад 20 відокремлених підрозділів Товариства без статусу юридичної особи. Загальна кількість співробітників обласних та місцевих організацій – 4 897 осіб. Важливу роль в ТЧХУ відіграють волонтери, кількість яких досягає 6 129 осіб.

Таким чином, ТЧХУ за кількістю співробітників, охопленням та постійною присутністю на місцевому рівні є єдиною в Україні громадською організацією, яка забезпечує гуманітарну допомогу на всіх рівнях та в усіх регіонах.

В системі реалізації повноважень ТЧХУ важливу роль відіграє Національний комітет Товариства Червоного Хреста України (далі – НК ТЧХУ). НК ТЧХУ – виконавчий орган Товариства та здійснює оперативне управління справами, майном та коштами Товариства в межах, встановлених Статутом ТЧХУ, З'їздом, Правлінням і Президією Правління Товариства та в межах своєї компетенції й повноважень забезпечує виконання їхніх рішень (п. 13.1 Статуту ТЧХУ). Фактично, НК ТЧХУ забезпечує оперативне управління ТЧХУ та проєктний менеджмент. Спроможність забезпечити стале управління та реалізацію масштабних проєктів, обумовлено інституціональною та кадровою спроможністю НК ТЧХУ, його динамічним розвитком. На 24 лютого 2022 року в НК ТЧХУ працювало 89 осіб в 12 Департаментах. Протягом 2022-2023 років було створено додатково 5 Департаментів. Наразі в НК ТЧХУ працює 489 осіб в 17 Департаментах (дані станом на 1 квітня 2024 року). Структура НК ТЧХУ включає: Департамент стратегічного партнерства та міжнародних відносин; Департамент з управління ризиками; Департамент організаційного розвитку; Департамент комунікацій та маркетингу; Департамент управління надзвичайними ситуаціями; Департамент розбудови та відновлення внаслідок надзвичайних ситуацій; Департамент контролю якості та звітності; Департамент охорони здоров'я; Департамент реабілітації та підтримки; Департамент захисту та освіти; Департамент розвитку персоналу та адміністрування; Департамент цифрової трансформації; Бухгалтерія; Департамент економіки та фінансів; Департамент логістики та закупівель; Відділ юридичного забезпечення; Відділ внутрішнього аудиту.

Тобто, ТЧХУ інституційно та функціонально є сталою, спроможною та розвинутою громадською організацією зі спеціальним статусом, яка може ефективно виконувати свій мандат та допоміжну функцію для держави в гуманітарній сфері.

Як будь-яке Національне товариство, ТЧХУ за своєю природою, сутністю та мандатом є допоміжною інституцією для держави в здійсненні гуманітарної діяльності. Межі, форми, види, умови, пріоритети цієї діяльності змінювалася з часом, але незмінним була унікальна роль Національного товариства. Тому досвід Українського Червоного Хреста щодо взаємодії з державою в умовах постмодерного суспільства з надання допомоги жертвам міжнародного збройного конфлікту є унікальним досвідом для Міжнародного руху загалом.

В загальному сенсі допоміжна роль ТЧХУ як гуманітарної інституції для держави передбачена в абз. 2 ст. 1 Закон України «Про Товариство Червоного Хреста України». Більш конкретно вона перелічена в ст. 9 Закону, зокрема шляхом співпраці «з закладами охорони здоров'я України, епідеміологічною службою України, спеціалізованими підрозділами уповноваженого центрального органу виконавчої влади з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи і медичною службою Збройних Сил України... з державними органами з питань розміщення, транспортування, медичного та іншого обслуговування суб'єктів гуманітарної допомоги... з державними органами системи соціального забезпечення з питань надання допомоги соціально незахищеним верствам населення»; надання допомоги державним установам в пошуку «поранених і загиблих внаслідок катастроф, стихійних лих, збройних конфліктів, встановлює місця їх поховання»; сприяє органам державної влади та органам місцевого самоврядування в «транспортуванні, прийнятті та розміщенні евакуйованого населення і біженців, наданні їм безоплатної медико-соціальної допомоги»; бере участь у виконанні державних цільових і місцевих (регіональних) програм «розвитку донорства крові та її компонентів; разом з органами і закладами охорони здоров'я здійснює роботу щодо залучення громадян до лав донорів крові та її компонентів... спрямованих на охорону здоров'я і надання допомоги незахищеним малозабезпеченим верствам населення, співпрацює для виконання цих завдань з іншими організаціями та установами» (ст. 9 Закону). Інші види діяльності, які перераховані в цитованій статті, також фактично направлені на виконання соціально значущих гуманітарних функцій, але вони законодавчо не мають прямого зв'язку з державою. Це збір та розподіл гуманітарної допомоги; отримання, реєстрація, зберігання та надання інформації про жертви стихійного лиха або збройних конфліктів; створення загони першої допомоги під час збройних конфліктів і стихійного лиха; організує роботу недержавної добровільної служби невідкладної допомоги Товариства; забезпечує життєдіяльність таборів для поранених та потерпілих і надає населенню в конкретній надзвичайній ситуації необхідну безоплатну санітарну та медико-соціальну допомогу; бере участь в організації безоплатної підготовки населення (насамперед, молоді) з питань надання першої медичної (санітарної) допомоги; організує роботу служби розшуку Товариства, яка є складовою частиною Товариства, здійснює розшук осіб, які пропали безвісти, допомагає встановлювати зв'язки між членами сімей, роз'єднаних внаслідок збройних конфліктів чи виникнення надзвичайних ситуацій, сприяє возз'єднанню сімей, розшукує могили захисників Батьківщини, які загинули і поховані за межами України (ст. 9 Закону). Частково ці функції є прямим зобов'язанням держави, наприклад щодо розшук осіб, які пропали безвісти, встановлення зв'язків між членами сімей, роз'єднаних внаслідок збройних конфліктів чи виникнення надзвичайних ситуацій, сприяння возз'єднанню сімей. В Статуті ТЧХУ ці повноваження знаходять подальшої деталізації в напрямках діяльності ТЧХУ, серед яких, наприклад, надання допомоги пораненим, хворим та іншим особам, які постраждали під час збройних конфліктів, відповідно до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року та Додаткових протоколів до них від 8 червня 1977 року та 8 грудня 2005 року (п.п. 4.2.1); розповсюдження знань із міжнародного гуманітарного права (п.п. 4.2.11); захист розпізнавальних емблем відповідно до Закону України «Про символіку Червоного Хреста, Червоного Півмісяця, Червоного Кристала в Україні» (п.п. 4.2.12).

Взаємодія Товариства з українським суспільством і громадянським сектором є важливою складовою реалізації діяльності Товариства в гуманітарній сфері. Система членства в Товаристві (Розділ 5 Статуту Товариства) та інститут волонтерства (Розділ 6 Статуту Товариства), розгалужена системою обласних та регіональних організацій (Розділ 7 Статуту Товариства), опосередковують тісний зв'язок із суспільством.

Співпраця Товариства з громадянським сектором відбувається формальними шляхами (меморандуми, спільні проекти) та неформальними (залучення волонтерів, операційна координація),

співпрацює зі ЗМІ. Важливим є громадський контроль за діяльністю Товариства, який здійснюється через наявність представницьких органів (Розділи 7-10 Статуту), через відкритість і прозорість діяльності та процедур, механізми зворотного зв'язку з громадськістю в публічному просторі.

Унікальністю Національних товариств є входження до Міжнародного червонохресного руху, тобто наявність одночасно національного та міжнародного статусу, що має юридичне закріплення в національних і міжнародних актах. У Законі України «Про Товариство Червоного Хреста України» констатовано, що воно є Національним товариством Червоного Хреста, складовою частиною Міжнародного червонохресного руху (ч. 3 ст. 3 Закону). Товариство визнано Міжнародним Комітетом Червоного Хреста 29 вересня 1993 року. Рішенням IX сесії Генеральної Асамблеї Міжнародної Федерації Товариств Червоного Хреста і Червоного Півмісяця (25–28 жовтня 1993 р., м. Бірмінгем, Великобританія) Товариство прийнято як колективний член Міжнародної Федерації Товариств Червоного Хреста і Червоного Півмісяця.

На нашу думку, четвертим аспектом статусу ТЧХУ є її роль в міжнародних гуманітарних відносинах як авторитетної неурядової організації. Причому, це стосується не лише діяльності в рамках Руху на міжнародному рівні, як наприклад, участь у Міжнародній конференції Червоного Хреста та Червоного Півмісяця. Товариство зараз потужний самостійний актор у гуманітарній дипломатії, поряд з іншими міжнародними міжурядовими та неурядовими організаціями. Перший напрям відображено в п. 3 ст. 3 Статуту Руху в «міжнародній діяльності, кожне Національне суспільство в міру своїх можливостей надає згідно з Женевськими конвенціями допомогу жертвам збройних конфліктів та постраждалим внаслідок стихійних лих та інших надзвичайних обставин. Ця допомога у формі надання послуг, персоналу, матеріальної, фінансової та моральної підтримки здійснюється через відповідні Національні товариства, Міжнародний Комітет чи Федерацію. У міру своїх можливостей вони сприяють розвитку інших Національних товариств, які потребують допомоги, тим самим сприяючи зміцненню всього Руху загалом». Відповідно Статуту, Товариство співпрацює з національними Товариствами Червоного Хреста і Червоного Півмісяця інших держав, бере участь у міжнародних форумах та акціях Міжнародного руху (п. 3.6), а міжнародні зв'язки з національними Товариствами та міжнародними організаціями Червоного Хреста і Червоного Півмісяця є виключним правом Товариства (п. 3.7). Другий напрям слідує із автономії Товариства, його мандату та загальної правосуб'єктності.

Обставини міжнародного збройного конфлікту високої інтенсивності обумовили інтенсифікацію та розширення напрямків та форм співпраці української держави та ТЧХУ як допоміжної для держави гуманітарної організації. Узагальнюючи, можна виокремити наступні види виконання допоміжної функції гуманітарної організації: 1) гуманітарне реагування; 2) підтримка внутрішньо переміщених осіб та осіб, які опинилися у складних життєвих обставинах; 3) евакуація цивільного населення та цивільних осіб з «гарячих точок»; 4) транспортування маломобільних людей з інвалідністю з населених пунктів, де ведуться бойові дії; 5) доставка гуманітарної допомоги до населених пунктів, де є гуманітарна криза; 6) підтримка населення на деокупованих територіях; 7) популяризація донорства крові; 8) навчання населення навичкам надання першої допомоги, інформування щодо мінної небезпеки та забезпечення психосоціальної підтримки; 8) будівництво прихистків та участь у відбудові пошкодженої інфраструктури; 9) допомога у підготовці до зимового періоду; 10) надання соціальних та реабілітаційних послуг; 11) відновлення родинних зав'язків; 12) поширення знань з міжнародного гуманітарного права; 13) підтримка держави у питаннях зберігання тіл залишків загиблих захисників і захисниць України.

Можна порівняти наявність цих напрямків та форм співпраці до 2014 року, з 2014 року по 2022 рік, та після повномасштабного вторгнення росії в Україну, з 24 лютого 2022 року.

В перший період, з 1991 рік по 2014 рік ТЧХУ виконував функції, притаманні Національному товариству в мирний час, з деякими особливостями, притаманними Національним товариствам на пострадянському просторі, пов'язаними наприклад, зі значною долею патронажної служби, низькою роллю в поширенні знань з міжнародного гуманітарного права. Звісно, гуманітарне реагування в умовах техногенних та природних катастроф, доставка гуманітарної допомоги до населених пунктів, де є гуманітарна криза, популяризація донорства крові; навчання населення навичкам надання першої допомоги, надання соціальних та реабілітаційних послуг, навіть відновлення родинних зав'язків здійснювалися в рамках традиційних підходів та методів діяльності.

З початком міжнародного збройного конфлікту, викликаного агресією РФ проти України відбувалася адаптація ТЧХУ до нових умов та реформа системи менеджменту, переважно

на центральному рівні (Національний комітет ТЧХУ). В цей період були започатковані та/або розвинулися майже всі види діяльності, наприклад, такі як підтримка внутрішньо переміщених осіб та осіб, які опинилися у складних життєвих обставинах; евакуація цивільного населення та цивільних осіб з «гарячих точок»; транспортування маломобільних людей з інвалідністю з населених пунктів де ведуться бойові дії; доставка гуманітарної допомоги до населених пунктів, де є гуманітарна криза. Кардинально розвинулися такі види діяльності як навчання населення навичкам надання першої допомоги, інформування щодо мінної небезпеки та забезпечення психосоціальної підтримки.

Після повномасштабного вторгнення всі перераховані напрямки набули великих масштабів та виникли нові, такі як будівництво прихистків та підтримка держави в питаннях зберігання тіл залишків загиблих захисників і захисниць України.

Безпосередня діяльність щодо сприяння державі в гуманітарній сфері (напрямок «Government») реалізовується ТЧХУ шляхом укладення меморандумів про співпрацю та партнерство або відповідних угод. Для ТЧХУ формалізація відносин з державними органами однією із необхідних умов подальшої роботи для надання допомоги постраждалому населенню, відновленню інфраструктури тощо. Однією з основних складових таких меморандумів/угод є визнання органами влади допоміжної ролі ТЧХУ в реалізації гуманітарної політики. Це дає підстави для державних органів ініціювати до ТЧХУ звернення, прохання про співпрацю та отримувати конкретну допомогу, водночас як донорам по Червонохресному руху бачити рівень визнання державою ТЧХУ та правові передумови для реалізації конкретних проєктів та підтримки органів державної влади.

З 1993 року до 2022 року укладено близько 100 меморандумів/угод про партнерство та взаємодію між державними органами та ТЧХУ, тобто в середньому 3 меморандуми/договори в рік. За 2022 рік було укладено 8 меморандумів [5; 12; 13; 16; 23; 27; 39; 45]; за 2023 рік – 6 меморандумів [11; 24; 25; 26; 41; 44]; станом на березень 2024 року – 1 [42].

Зараз ТЧХУ укладені меморандуми/угоди та здійснюється співпраця з: Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини, Кабінетом Міністрів України, Міністерством соціальної політики України, Міністерством у справах ветеранів України, Міністерством з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України, Міністерством охорони здоров'я України, Міністерством оборони України, Міністерством культури та інформаційної політики України [12; 16; 17; 18; 26; 32; 40], центральними органами виконавчої влади: Державною службою України з питань праці, Державною службою України з надзвичайних ситуацій, Фондом державного майна України, Державним агентством з водних ресурсів [15] (загалом 12 Міністерств та центральних органів виконавчої влади). Також ТЧХУ співпрацює з обласними військовими адміністраціями, зокрема Київською ОВА [44], Житомирською ОВА, Закарпатською ОВА, Луганською ОВА [14], Чернігівською ОВА, Херсонською ОВА, Чернівецькою ОВА (загалом 7 ОВА) та місцевою владою, зокрема Київською міською державною адміністрацією, Львівською міською радою [10], Чернігівською міською радою, Рубіжанською міською радою Луганської області, Житомирською міською радою, Хотинською сільською об'єднаною територіальною громадою, Лебединською міською територіальною громадою, Маріупольською міською радою, Вижицькою міською радою. Меморандуми/угоди можуть охоплювати широкий спектр питань, або стосуватися одного конкретного проєкту, як наприклад будівництво у Чернігові модульного містечка.

Нами виокремлені наступні форми співпраці ТЧХУ з державними органами:

1) участь в опрацюванні проєктів нормативно-правових актів. Так, фахівці ТЧХУ брали участь у опрацюванні проєкту розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження плану основних заходів цивільного захисту на 2024 рік» [31], проєкту наказу Міністерства охорони здоров'я України «Про затвердження Методики визначення медичних формувань та санітарно-транспортних засобів, що відносяться до об'єктів міжнародного гуманітарного права та потребують маркування відповідними розпізнавальними знаками (емблемами)» [29];

2) участь у робочих зустрічах з державними органами та органами місцевого самоврядування. Так, 22 жовтня 2022 року Уповноважений Верховної Ради України з прав людини Дмитро Лубінець зустрівся з представниками ТЧХУ, у ході якої обговорили виклики з якими українці стикнулися внаслідок збройної агресії Росії проти України та механізми вирішення цих проблем [43]. 10 лютого 2023 року відбулася зустріч представників ТЧХУ з Віце-прем'єр-міністром – Міністром з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України у м. Тернополі де обговорювалися питання посилення комунікації між донорами та партнерами для допомоги українцям [6]. У березні 2024 року Командування Національної гвардії України провело робочу зустріч з представниками ТЧХУ.

Основною метою зустрічі стало забезпечення проведення психологічної реабілітації військовослужбовців та членів їх сімей, а також інформування представників ТЧХУ про потреби НГУ в медичній техніці та майні [8];

3) залучення до складу робочих груп. Наприклад, представники ТЧХУ були залучені до підготовки проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо спрощення порядку ввезення, обліку та розподілу гуманітарної допомоги» № 9111 від 16.03.23 [28];

4) залучення до консультативно-дорадчих органів. Так, представники ТЧХУ включені до Національної ради з питань протидії туберкульозу та ВІЛ-інфекції/СНІДу [1], Міжвідомчої комісії з питань застосування та реалізації норм міжнародного гуманітарного права в Україні [30; 35], Координаційного штабу з питань проведення обов'язкової евакуації населення в умовах воєнного стану [34].

5) залучення до подолання наслідків надзвичайних ситуацій. Ця діяльність здійснюється відповідно Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження плану основних заходів цивільного захисту на 2024 рік» від 12.01.2024 №29-р. [31].

На сьогодні ТЧХУ у своїй діяльності реалізує 90 проектів і програм. Партнерами ТЧХУ є центральні органи виконавчої влади, ОВА, районні адміністрації, а також територіальні громади, силовий блок, а також парламентський корпус. Інституціонально ця діяльність проваджується майже всіма підрозділами ТЧХУ на загальнонаціональному та регіональному рівнях.

Якщо систематизувати співпрацю з державними органами по напрямкам діяльності, то можна виокремити наступні напрямки:

1) сфера охорони здоров'я та реабілітація (в т.ч. в сфері психічного здоров'я та психосоціальної підтримки): Міністерство охорони здоров'я України; Міністерство у справах ветеранів; Міністерство культури та інформаційної політики; Медичні сили збройних сил України; Державна служба України з питань праці; обласні військові адміністрації; Київська міська державна адміністрація; Львівська міська рада;

2) сфера підтримки соціально незахищених верств населення: Міністерство соціальної політики України; Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України; Міністерство у справах ветеранів; Уповноважений Верховної Ради України з прав людини; обласні військові адміністрації;

3) сфера подолання наслідків надзвичайних ситуацій: Державна служба України з надзвичайних ситуацій; обласні військові адміністрації; органи місцевого самоврядування.

Висновки. Порівняно з численними збройними конфліктами сучасності, незважаючи на високу інтенсивність військових дій внаслідок повномасштабного вторгнення РФ, збереглися інституційна та операційна спроможність державного сектора України щодо реагування на гуманітарні загрози, який при взаємодії з громадянським сектором створив дієву систему надання гуманітарної допомоги жертвам війни.

У цій системі ТЧХУ відіграє роль посередника між державою та суспільством, маючи доступ до міжнародної гуманітарної допомоги та операційну гнучкість, надаючи гуманітарну допомогу в значних масштабах і допомагаючи державі в гуманітарній сфері.

За політико-правовим статусом ТЧХУ є гуманітарною, незалежною, неупередженою міжнародною організацією, яка надає допомогу жертвам збройних конфліктів та гуманітарних катастроф у взаємодії з державою і громадянським суспільством, за підтримки червонохресного руху та міжнародного співтовариства. Товариство є єдиною в Україні громадською організацією, яка забезпечує гуманітарну допомогу за всіма напрямками з максимальним регіональним охопленням. ТЧХУ інституційно та функціонально є сталою, спроможною та розвинутою громадською організацією зі спеціальним статусом, яка може ефективно виконувати свій мандат та допоміжну функцію для держави в гуманітарній сфері.

Наявність інституційної та функціональної спроможності ТЧХУ в таких умовах є унікальним явищем, водночас є відображенням загальної стійкості України та українського суспільства перед лицем держави-агресора.

Бібліографічний список:

1. Деякі питання протидії туберкульозу та ВІЛ-інфекції/СНІДу : Постанова Кабінету Міністрів України від 11.07.2007 № 926. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/926-2007-p#p60> (дата звернення: 28.02.2024).

2. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 р., що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I), від 8 червня 1977 р. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199#Text (дата звернення: 28.02.2024).
3. Доценко М. І. Генеза функцій Національних товариств в контексті взаємодії з державою. *Прикладні аспекти сучасних міждисциплінарних досліджень* : матер. II Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Вінниця, 24 листопада 2023 р.). Вінниця : ДонНУ імені Василя Стуса. 2023. 282 с.
4. Доценко М., Короткий Т., Назарчук І. Без міжнародного гуманітарного права війна перетворюється на необмежене насильство. *Юридична газета*. 28 березня 2023 р. <https://yur-gazeta.com/interview/bez-mizhnarodnogo-gumanitarnogo-prava-viyna-peretvoryuetsya-na-neobmezhenе-nasilstvo.html> (дата звернення: 28.02.2024).
5. Житомирська обласна військова адміністрація, Житомирська міська рада та Товариство Червоного Хреста України підписали меморандум щодо партнерства та розвитку гуманітарного співробітництва для підтримки населення, яке постраждало від воєнних дій на території України. Офіційний сайт Товариства Червоного Хреста України. 25 серпня 2022 р. URL: <https://redcross.org.ua/news/2022/08/36250/> (дата звернення: 28.02.2024).
6. Зустріч представників Червоного Хреста України з Іриною Верещук у Тернополі. Офіційний сайт Товариства Червоного Хреста України. 10.02.2023. URL: <https://redcross.org.ua/news/2023/02/44313/> (дата звернення: 28.02.2024).
7. Кармалюк С., Ореховський В. Історія Товариства Червоного Хреста України Книга I. Діяльність організацій Товариства Червоного Хреста в Україні до 1921 р.: кол. монографія. Чернівці : Технодрук, 2023. 252 с.
8. Командування Нацгвардії зустрілось з генеральним директором товариства Червоного Хреста України. Офіційний сайт Національної гвардії України. URL: <https://ngu.gov.ua/?p=48264> (дата звернення: 28.02.2024).
9. Короткий Т. Р., Кібець Д. В. Регулювання діяльності Товариства Червоного Хреста України. Інформаційне агентство «Українське право». 6 грудня 2019 р. URL: https://ukrainepravo.com/international_law/public_international_law/regulyvannya-diyalnosti-tovarystva-chervonogo-khresta-ukrayiny/?month=03&year=2020 (дата звернення: 28.02.2024).
10. Меморандум між Товариством Червоного Хреста України та Львівською міською радою. Офіційний сайт Товариства Червоного Хреста України. 2 травня 2022 р. URL: <https://redcross.org.ua/news/2022/05/23941/> (дата звернення: 28.02.2024).
11. Меморандум про співпрацю з Красноріченською селищною військовою адміністрацією Сватівського району Луганської області. Офіційний сайт Товариства Червоного Хреста України. 18 квітня 2023 р. URL: <https://redcross.org.ua/news/2023/04/47834/> (дата звернення: 28.02.2024).
12. Меморандум про співпрацю з Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини та Товариством Червоного Хреста України. Офіційний сайт Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. 12.12.2022 р. URL: https://ombudsman.gov.ua/storage/app/media/Меморандуми/Меморандум%20_Секретаріат_Червоний_Хрест.pdf
13. Меморандум про співпрацю з Харківською міською радою. Офіційний сайт Товариства Червоного Хреста України. 21 грудня 2022 р. URL: <https://redcross.org.ua/news/2022/12/40701/>
14. Меморандум про співпрацю із Луганською та Закарпатською ОВА від 26.12.2022. Офіційний сайт Товариства Червоного Хреста України. 15.02.2023. URL: <https://redcross.org.ua/wp-content/uploads/2023/02/16.-Меморандум-з-Луганською-та-Закарпатською-ОВА.pdf>
15. Меморандум про співпрацю між Українським Червоним Хрестом та Державною службою України з питань праці. Офіційний сайт Державної служби України з питань праці. URL: <https://dsp.gov.ua/wp-content/uploads/2021/07/memorandum-tovarystvo-chervonoho-hresta-ukrayiny.pdf>
16. Мінветеранів та Червоний Хрест України підписали меморандум щодо надання грошових виплат ветеранам, які отримали інвалідність. Офіційний сайт Товариства Червоного Хреста України. 4 серпня 2022 р. URL: <https://redcross.org.ua/news/2022/08/34947/> (дата звернення: 28.02.2024).
17. Мінсоцполітики та Червоний Хрест підписали меморандум щодо допомоги постраждалим через агресію РФ. Укрінформ. 22 квітня 2022 р. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3464763-minsocpolitiki-ta-cervonij-hrest-pidpisali-memorandum-sodo-dopomogi-postrazdalim-cerez-agresiu-rf.html> (дата звернення: 28.02.2024).
18. МКП і Червоний Хрест України співпрацюватимуть у межах програми «Ти як?». Укрінформ. 10 січня 2024 р. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-health/3811640-mkip-i-cervonij-hrest-ukraini-sprivrascuvatimut-u-mezah-programi-ti-ak.html> (дата звернення: 28.02.2024).
19. Назарчук І., Короткий Т. Діяльність Товариства Червоного Хреста України: виклики та перемоги. *Юридична газета*. 10 серпня 2021 р. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/diyalnist-tovarystva-chervonogo-hresta-ukrayini-vikliki-ta-peremogi-.html> (дата звернення: 28.02.2024).
20. Олійник О. В. Діяльність Червоного Хреста у Галичині в I половині ХХ ст. : дис. ... д-ра філософії : 032 «Історія та археологія». Івано-Франківськ, 2022. 283 с.
21. Олюха В. Г., Короткий Т. Р. Правові основи діяльності Товариства Червоного Хреста України. *Теорія та практика господарського права і процесу*: виклики 2021 / відп. за вип. Г. М. Будурова. Одеса : ГО «Всеукраїнський центр економічного права», 2021. С. 13–19.

22. Ореховський В. О. Діяльність Товариства Червоного Хреста в Україні в роки першої світової війни. *Вісник КНЛУ. Серія Історія, економіка, філософія*. 2023. Вип. 28. С. 103-110.
23. Підписання Меморандуму про співпрацю із Луганською та Закарпатською ОВА. Офіційний сайт Товариства Червоного Хреста України. 24 грудня 2022 р. URL: <https://redcross.org.ua/news/2022/12/40572/> (дата звернення: 28.02.2024).
24. Підписано Меморандум про співпрацю між Українським Червоним Хрестом та Державною службою України з питань праці. Офіційний сайт Товариства Червоного Хреста України. 21 вересня 2023 р. URL: <https://redcross.org.ua/news/2023/09/55237/> (дата звернення: 28.02.2024).
25. Підписано Меморандум про співпрацю та заснування Центру реабілітації та психосоціальної підтримки Українського Червоного Хреста. Офіційний сайт Товариства Червоного Хреста України. 2 листопада 2023 р. URL: <https://redcross.org.ua/news/2023/11/58569/> (дата звернення: 28.02.2024).
26. Підписано тристоронній Меморандум про співпрацю щодо компенсації витрат за тимчасове розміщення ВПО, які перемістилися у період воєнного стану. Офіційний сайт Товариства Червоного Хреста України. 8 вересня 2023 р. URL: <https://redcross.org.ua/news/2023/09/54517/> (дата звернення: 28.02.2024).
27. Президент Товариства Червоного Хреста України Микола Поліщук та президент ГО «Український Центр Діалогу та Комунікацій» шейх Емад Абу Алруб підписали Меморандум про співпрацю. Офіційний сайт Товариства Червоного Хреста України. 2 вересня 2022 р. URL: <https://redcross.org.ua/news/2022/09/36561/> (дата звернення: 28.02.2024).
28. Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо спрощення порядку ввезення, обліку та розподілу гуманітарної допомоги : Проект Закону від 16.03.2023 № 9111. Офіційний сайт Верховної Ради України. Законопроекти. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/41537> (дата звернення: 28.02.2024).
29. Про затвердження Методики визначення медичних формувань та санітарно-транспортних засобів, що відносяться до об'єктів міжнародного гуманітарного права та потребують маркування відповідними розпізнавальними знаками (емблемами) : Наказ, Інструкція Міноборони України від 23.03.2017 № 164. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0704-17#Text> (дата звернення: 28.02.2024).
30. Про затвердження персонального складу Міжвідомчої комісії з питань застосування та реалізації норм міжнародного гуманітарного права в Україні : Наказ Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України від 02.02. 2022 № 30. Офіційний сайт Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України. URL: <https://minre.gov.ua/2022/12/22/pro-zatverdzhennya-personalnogo-skladu-mizhvidomchoyi-komisiyi-z-pytan-zastosuvannya-ta-realizaciyi-norm-mizhnarodnogo-gumanitarnogo-prava-v-ukrayini/>
31. Про затвердження плану основних заходів цивільного захисту на 2024 рік : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 12 січня 2024 р. № 29-р. Єдиний портал виконавчої влади України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npras/pro-zatverdzhennia-planu-osnovnykh-zakhodiv-tsyvilnoho-zakhystu-ukrainy-na-2024-rik-i120124-29> (дата звернення: 28.02.2024).
32. Про реалізацію спільного з Місією Міжнародного Комітету Червоного Хреста в Україні та Товариством Червоного Хреста України проекту щодо додаткових заходів із соціальної підтримки окремих категорій населення : Постанова Кабінету Міністрів України від 26 квітня 2022 р. № 487. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npras/pro-realizaciyu-spilnogo-z-misiyeyu-mizhnarodnogo-komitetu-487-260422> (дата звернення: 28.02.2024).
33. Про Товариство Червоного Хреста України : Закон України від 28.11. 2002 р. № 330-IV. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/330-15#Text> (дата звернення: 28.02.2024).
34. Про утворення Координаційного штабу з питань проведення обов'язкової евакуації населення в умовах воєнного стану : Постанова Кабінету Міністрів України; від 29.07.2022 № 854. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/854-2022-p#Text> (дата звернення: 28.02.2024).
35. Про утворення Міжвідомчої комісії з питань застосування та реалізації норм міжнародного гуманітарного права в Україні : Постанова Кабінету Міністрів України; Склад колегіального органу, Положення від 26.04.2017 № 329. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/329-2017-%D0%BF#Text> (дата звернення: 28.02.2024).
36. Сорока Є. Є., Горбачевська Д. В. Гуманітарна допомога: специфіка регулювання в умовах воєнного стану. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 5. С. 429-431. URL: http://www.lsej.org.ua/5_2022/101.pdf
37. Соціально-економічні та гуманітарні наслідки російської агресії для українського суспільства. Центр Разумкова. 2022. URL: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2022_Gum.pdf
38. Статут Товариства Червоного Хреста України : рішення XXII З'їзду Товариства Червоного Хреста України від 9 липня 2021 р., протокол № 1. URL: https://redcross.org.ua/wp-content/uploads/2016/10/Statute_URCS.pdf
39. ТЧХУ та «Українська асоціація міжнародного права» підписали Меморандум про співпрацю. Офіційний сайт Товариства Червоного Хреста України. 17 січня 2022 р. URL: <https://redcross.org.ua/news/2022/01/19385/> (дата звернення: 28.02.2024).
40. Угода між Урядом України та Міжнародною Федерацією Товариств Червоного Хреста і Червоного Півмісяця про юридичний статус Міжнародної Федерації Товариств Червоного Хреста і Червоного Півмісяця

та її Представництва у місті Києві {Угоду ратифіковано Законом № 20-VII від 11.01.2013} : Міжнародний Червоний Хрест, Кабінет Міністрів України; Угода, Міжнародний документ від 06.02.1997. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/991_006#Text (дата звернення: 28.02.2024).

41. Український Червоний Хрест підписав Меморандум про співпрацю з Київським міським головою – Віталієм Кличко. Офіційний сайт Товариства Червоного Хреста України. 2 серпня 2023 р. URL: <https://redcross.org.ua/news/2023/08/52469/> (дата звернення: 28.02.2024).

42. Український Червоний Хрест підписав Меморандум з Маріупольською міською радою. Офіційний сайт Товариства Червоного Хреста України. 16 березня 2024 р. URL: <https://redcross.org.ua/news/2024/03/67208/> (дата звернення: 18.02.2024).

43. Уповноважений зустрівся з представниками Товариства Червоного Хреста України. Офіційний сайт Омбудсмена України. 21 жовтня 2022 р. URL https://ombudsman.gov.ua/news_details/upovnovazhenij-zustrivysya-z-predstavnikami-tovaristva-chervonogo-hresta-ukrayini (дата звернення: 28.02.2024).

44. Червоний Хрест України підписав Меморандум про співпрацю з Київською обласною військовою адміністрацією. Офіційний сайт Товариства Червоного Хреста України. 14 лютого 2023 р. URL: <https://redcross.org.ua/news/2023/02/45889/> (дата звернення: 28.02.2024).

45. Червоний Хрест України, Міжнародний комітет Червоного Хреста та Міністерство соціальної політики підписали меморандум про взаєморозуміння щодо надання грошової допомоги постраждалому населенню. Офіційний сайт Товариства Червоного Хреста України. 22 лютого 2022 р. URL: <https://redcross.org.ua/news/2022/04/23705/> (дата звернення: 28.02.2024).

46. Korotkyi T., Maievskiy V. United in the name of humanity: the experience of teaching international humanitarian law to military chaplains. ICRC. 20.07.2021. URL: <https://blogs.icrc.org/religion-humanitarianprinciples/eng-russian-ukrainian-teaching-international-humanitarian-law-to-military-chaplains/> (дата звернення: 28.02.2024).

47. Movement Coordination for Collective Impact Agreement Seville Agreement 2.0. IFRC. URL: <https://www.ifrc.org/document/seville-agreement-2> (дата звернення: 28.02.2024).

48. Statutes of the International Red Cross and Red Crescent Movement. ICRC. URL: <https://www.icrc.org/en/doc/assets/files/other/statutes-en-a5.pdf>

References:

1. Деякі питання протидії туберкульозу та VIL-інфекції/SNIDu : Постанова Кабінету Міністрів України від 11.07.2007 № 926. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/926-2007-p#n60> (Access date: 28.02.2024).

2. Dodatkoviy protokol do Zhenevskiykh konventsii vid 12 serpnia 1949 r., shcho stosuietsia zakhystu zhertv mizhnarodnykh zbroinykh konfliktiv (Protokol I), vid 8 chervnia 1977 r. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199#Text (Access date: 28.02.2024).

3. Dotsenko M. I. Heneza funktsii Natsionalnykh tovarystv v konteksti vzaiemodii z derzhavoiu. *Prykladni aspekty suchasnykh mizhdystsiynarnykh doslidzhen* : mater. II Mizhnar. nauk.-prakt. konf. (m. Vinnytsia, 24 lystopada 2023 r.). Vinnytsia : DonNU imeni Vasylia Stusa. 2023. 282 s.

4. Dotsenko M., Korotkyi T., Nazarchuk I. Bez mizhnarodnogo humanitarnogo prava viina peretvoriuietsia na neobmezhenе nasylystvo. *Yurydychna hazeta*. 28 bereznia 2023 r. <https://yur-gazeta.com/interview/bez-mizhnarodnogo-humanitarnogo-prava-viyna-peretvoryuetsya-na-neobmezhenе-nasylstvo.html> (Access date: 28.02.2024).

5. Zhytomyrskа oblasna viiskova administratsiia, Zhytomyrskа miska rada ta Tovarystvo Chervonoho Khresta Ukrainy pidpysaly memorandum shchodo partnerstva ta rozvytku humanitarnogo spivrobitnytstva dlia pidtrymky naselennia, yake postrazhdalo vid voiennykh dii na terytorii Ukrainy. Офіційний сайт Товариства Червоного Хреста України. 25 серпня 2022 р. URL: <https://redcross.org.ua/news/2022/08/36250/> (Access date: 28.02.2024).

6. Zustrich predstavnykiv Chervonoho Khresta Ukrainy z Irynoi Vereshchuk u Ternopoli. Офіційний сайт Товариства Червоного Хреста України. 10.02.2023. URL: <https://redcross.org.ua/news/2023/02/44313/> (Access date: 28.02.2024).

7. Karmaliuk S., Orekhovskiy V. Istoriiа Tovarystva Chervonoho Khresta Ukrainy Knyha I. Diialnist orhanizatsii Tovarystva Chervonoho Khresta v Ukraini do 1921 r.: kol. monohrafiia. Chernivtsi : Tekhnodruk, 2023. 252 s.

8. Komanduvannia Natshvardii zustrilos z heneralnym dyrektorom tovarystva Chervonoho Khresta Ukrainy. Офіційний сайт Natsionalnoi hvardii Ukrainy. URL: <https://ngu.gov.ua/?p=48264> (Access date: 28.02.2024).

9. Korotkyi T. R., Kibets D. V. Rehuliuвання diialnosti Tovarystva Chervonoho Khresta Ukrainy. Informatsiіne ahentstvo «Ukrainske pravo». 6 hrudnia 2019 r. URL: https://ukrainepravo.com/international_law/public_international_law/regulyuvannya-diyalnosti-tovarystva-chervonogo-khresta-ukrayiny/?month=03&year=2020 (Access date: 28.02.2024).

10. Memorandum mizh Tovarystvom Chervonoho Khresta Ukrainy ta Lvivskoiu miskoiu radoiu. Офіційний сайт Товариства Червоного Хреста України. 2 travnia 2022 р. URL: <https://redcross.org.ua/news/2022/05/23941/> (Access date: 28.02.2024).

11. Memorandum pro spivpratsiu z Krasnorichenskoіu selyshchnoiu viiskovoiu administratsiіeu Svativskoho raionu Luhanskoi oblasti. Офіційний сайт Товариства Червоного Хреста України. 18 kvitnia 2023 r. URL: <https://redcross.org.ua/news/2023/04/47834/> (Access date: 28.02.2024).

12. Memorandum pro spivpratsiu z Upovnovazhenym Verkhovnoi Rady Ukrainy z prav liudyny ta Tovarystvom Chervonoho Khresta Ukrainy. Ofitsiyni sait Upovnovazhenoho Verkhovnoi Rady Ukrainy z prav liudyny. 12.12.2022 r. URL: https://ombudsman.gov.ua/storage/app/media/Меморандуми/Меморандум%20_Секретаріат_Червоний_Хрест.pdf
13. Memorandum pro spivpratsiu z Kharkivskoiu miskoiu radoiu. Ofitsiyni sait Tovarystva Chervonoho Khresta Ukrainy. 21 hrudnia 2022 r. URL: <https://redcross.org.ua/news/2022/12/40701/>
14. Memorandum pro spivpratsiu iz Luhanskoiu ta Zakarpatskoiu OVA vid 26.12.2022. Ofitsiyni sait Tovarystva Chervonoho Khresta Ukrainy. 15.02.2023. URL: <https://redcross.org.ua/wp-content/uploads/2023/02/16.-Memorandum-z-Luhanskoiu-ta-Zakarpatskoiu-OVA.pdf>
15. Memorandum pro spivpratsiu mizh Ukrainiskym Chervonym Khrestom ta Derzhavnoi sluzhboiu Ukrainy z pytan pratsi. Ofitsiyni sait Derzhavnoi sluzhby Ukrainy z pytan pratsi. URL: <https://dsp.gov.ua/wp-content/uploads/2021/07/memorandum-tovarystvo-chervonoho-hresta-ukrayiny.pdf>
16. Minveteraniv ta Chervonyi Khrest Ukrainy pidpysaly memorandum shchodo nadannia hroshovykh vyplat veteranam, yaki otrymaly invalidnist. Ofitsiyni sait Tovarystva Chervonoho Khresta Ukrainy. 4 serpnia 2022 r. URL: <https://redcross.org.ua/news/2022/08/34947/> (Access date: 28.02.2024).
17. Minsotspolityky ta Chervonyi Khrest pidpysaly memorandum shchodo dopomohy postrazhdalym cherez ahresiiu rf. Ukrinform. 22 kvitnia 2022 r. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3464763-minsopolitiki-ta-cervonij-hrest-pidpisali-memorandum-sodo-dopomogi-postrazhdalim-cerez-agresiu-rf.html> (Access date: 28.02.2024).
18. MKIP i Chervonyi Khrest Ukrainy spivpratsiuvatymut u mezhakh prohramy «Ty yak?». Ukrinform. 10 sichnia 2024 r. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-health/3811640-mkip-i-cervonij-hrest-ukraini-spivpracuvatimut-u-mezhah-programi-ti-ak.html> (Access date: 28.02.2024).
19. Nazarchuk I., Korotkyi T. Diialnist Tovarystva Chervonoho Khresta Ukrainy: vyklyky ta peremohy. Yurydychna hazeta. 10 serpnia 2021 r. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/diialnist-tovarystva-chervonoho-hresta-ukrayini-viklyki-ta-peremogi-.html> (Access date: 28.02.2024).
20. Oliinyk O. V. Diialnist Chervonoho Khresta u Halychyni v I polovyni KhKh st. : dys. ... d-ra filosofii : 032 «Istoriia ta arkhheolohiia». Ivano-Frankivsk, 2022. 283 s.
21. Oliukha V. H., Korotkyi T. R. Pravovi osnovy diialnosti Tovarystva Chervonoho Khresta Ukrainy. *Teoriia ta praktyka hospodarskoho prava i protsesu: vyklyky 2021 / vidp. za vyp. H. M. Budurova*. Odesa : HO «Vseukrainskyi tsentr ekonomichnoho prava», 2021. S. 13–19.
22. Orekhovskiy V. O. Diialnist Tovarystva Chervonoho Khresta v Ukraini v roky pershoi svitovoi viiny. *Visnyk KNLU. Serii Istoriia, ekonomika, filozofii*. 2023. Vyp. 28. S. 103-110.
23. Pidpysannia Memorandumu pro spivpratsiu iz Luhanskoiu ta Zakarpatskoiu OVA. Ofitsiyni sait Tovarystva Chervonoho Khresta Ukrainy. 24 hrudnia 2022 r. URL: <https://redcross.org.ua/news/2022/12/40572/> (Access date: 28.02.2024).
24. Pidpysano Memorandum pro spivpratsiu mizh Ukrainiskym Chervonym Khrestom ta Derzhavnoi sluzhboiu Ukrainy z pytan pratsi. Ofitsiyni sait Tovarystva Chervonoho Khresta Ukrainy. 21 veresnia 2023 r. URL: <https://redcross.org.ua/news/2023/09/55237/> (Access date: 28.02.2024).
25. Pidpysano Memorandum pro spivpratsiu ta zasnuvannia Tsentru reabilitatsii ta psykhosotsialnoi pidtrymky Ukrainskoho Chervonoho Khresta. Ofitsiyni sait Tovarystva Chervonoho Khresta Ukrainy. 2 lystopada 2023 r. URL: <https://redcross.org.ua/news/2023/11/58569/> (Access date: 28.02.2024).
26. Pidpysano trystoronniy Memorandum pro spivpratsiu shchodo kompensatsii vytrat za tymchasove rozmishchennia VPO, yaki peremistylisia u period voiennoho stanu. Ofitsiyni sait Tovarystva Chervonoho Khresta Ukrainy. 8 veresnia 2023 r. URL: <https://redcross.org.ua/news/2023/09/54517/> (Access date: 28.02.2024).
27. Prezydent Tovarystva Chervonoho Khresta Ukrainy Mykola Polishchuk ta prezident HO «Ukrainskyi Tsentr Dialohu ta Komunikatsii» sheikh Emad Abu Alrub pidpysaly Memorandum pro spivpratsiu. Ofitsiyni sait Tovarystva Chervonoho Khresta Ukrainy. 2 veresnia 2022 r. URL: <https://redcross.org.ua/news/2022/09/36561/> (Access date: 28.02.2024).
28. Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv shchodo sproshchennia poriadku vvezennia, obliku ta rozpodilu humanitarnoi dopomohy : Proekt Zakonu vid 16.03.2023 № 9111. Ofitsiyni sait Verkhovnoi Rady Ukrainy. Zakonoproekty. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/41537> (Access date: 28.02.2024).
29. Pro zatverdzhennia Metodyky vyznachennia medychnykh formuvan ta sanitarno-transportnykh zasobiv, shcho vidnosiatsia do obektiv mizhnarodnoho humanitarnoho prava ta potrebuiut markuvannia vidpovidnymy rozpoznavalnymy znakamy (emblemamy) : Nakaz, Instruktsiia Minoborony Ukrainy vid 23.03.2017 № 164. Ofitsiyni sait Verkhovnoi Rady Ukrainy. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0704-17#Text> (data zvernennia: 28.02.2024).
30. Pro zatverdzhennia personalnoho skladu Mizhvidomchoi komisii z pytan zastosuvannia ta realizatsii norm mizhnarodnoho humanitarnoho prava v Ukraini : Nakaz Ministerstva z pytan reintehratsii tymchasovo okupovanykh terytorii Ukrainy vid 02.02. 2022 № 30. Ofitsiyni sait Ministerstva z pytan reintehratsii tymchasovo okupovanykh terytorii Ukrainy. URL: <https://minre.gov.ua/2022/12/22/pro-zatverdzhennya-personalnogo-skladu-mizhvidomchoyi-komisiyi-z-pytan-zastosuvannya-ta-realizaciyi-norm-mizhnarodnogo-gumanitarnogo-prava-v-ukrayini/>
31. Pro zatverdzhennia planu osnovnykh zakhodiv tsyvilnoho zakhystu na 2024 rik : Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 12 sichnia 2024 r. № 29-r. Yedyniy portal vykonavchoi vlady Ukrainy.

URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennia-planu-osnovnykh-zakhodiv-tsyvilnoho-zakhystu-ukrainy-na-2024-rik-i120124-29> (Access date: 28.02.2024).

32. Pro realizatsiiu spilnoho z Misiieiu Mizhnarodnoho Komitetu Chervonoho Khresta v Ukraini ta Tovarystvom Chervonoho Khresta Ukrainy proektu shchodo dodatkovykh zakhodiv iz sotsialnoi pidtrymky okremykh katehoriï naseleñnia : Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 26 kvitnia 2022 r. № 487. Ofitsiinyi sait Verkhovnoi Rady Ukrainy. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-realizaciyu-spilnogo-z-misiyeyu-mizhnarodnogo-komitetu-487-260422> (Access date: 28.02.2024).

33. Pro Tovarystvo Chervonoho Khresta Ukrainy : Zakon Ukrainy vid 28.11. 2002 r. № 330-IV. Ofitsiinyi sait Verkhovnoi Rady Ukrainy. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/330-15#Text> (Access date: 28.02.2024).

34. Pro utvoreñnia Koordynatsiinoho shtabu z pytan provedennia oboviazkovoï evakuatsii naseleñnia v umovakh voiennoho stanu : Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy; vid 29.07.2022 № 854. Ofitsiinyi sait Verkhovnoi Rady Ukrainy. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/854-2022-п#Text> (Access date: 28.02.2024).

35. Pro utvoreñnia Mizhvidomchoi komisii z pytan zastosuvannia ta realizatsii norm mizhnarodnoho humanitarnoho prava v Ukraini : Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy; Sklad kolehialnoho orhanu, Polozhennia vid\ 26.04.2017 № 329. Ofitsiinyi sait Verkhovnoi Rady Ukrainy. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/329-2017-%D0%BF#Text> (Access date: 28.02.2024).

36. Soroka Ye. Ye., Horbachevska D. V. Humanitarna dopomoha: spetsyfika rehuliuвання v umovakh voiennoho stanu. *Yurydychnyi naukoviï elektronnyi zhurnal*. 2022. № 5. S. 429-431. URL: http://www.lsej.org.ua/5_2022/101.pdf

37. Sotsialno-ekonomichni ta humanitarni naslidky rosiïskoi ahresii dlia ukraïnskoho suspilstva. Tsentr Razumkova. 2022. URL: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2022_Gum.pdf

38. Statut Tovarystva Chervonoho Khresta Ukrainy : rishennia KhKhII Zizdu Tovarystva Chervonoho Khresta Ukrainy vid 9 lypnia 2021 r., protokol № 1. URL: <https://redcross.org.ua/wp-content/uploads/2016/10/Statute.URCS.pdf>

39. TChKhU ta «Ukraïnska asotsiatsiia mizhnarodnoho prava» pidpysaly Memorandum pro spivpratsiu. Ofitsiinyi sait Tovarystva Chervonoho Khresta Ukrainy. 17 sichnia 2022 r. URL: <https://redcross.org.ua/news/2022/01/19385/> (Access date: 28.02.2024).

40. Uhoda mizh Uriadom Ukrainy ta Mizhnarodnoiu Federatsiieiu Tovarystv Chervonoho Khresta i Chervonoho Pivmisiatsia pro yurydychnyi status Mizhnarodnoi Federatsii Tovarystv Chervonoho Khresta i Chervonoho Pivmisiatsia ta yii Predstavnytstva u misti Kyievi {Uhodu ratyfikovano Zakonom № 20-VII vid 11.01.2013} : Mizhnarodnyi Chervonyi Khrest, Kabinet Ministriv Ukrainy; Uhoda, Mizhnarodnyi dokument vid 06.02.1997. Ofitsiinyi sait Verkhovnoi Rady Ukrainy. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/991_006#Text (Access date: 28.02.2024).

41. Ukraïnskyi Chervonyi Khrest pidpysav Memorandum pro spivpratsiu z Kyivskym miskym holovoïu – Vitaliiem Klychko. Ofitsiinyi sait Tovarystva Chervonoho Khresta Ukrainy. 2 serpnia 2023 r. URL: <https://redcross.org.ua/news/2023/08/52469/> (Access date: 28.02.2024).

42. Ukraïnskyi Chervonyi Khrest pidpysav Memorandum z Mariupolskoïu miskoiu radoïu. Ofitsiinyi sait Tovarystva Chervonoho Khresta Ukrainy. 16 bereznia 2024 r. URL: <https://redcross.org.ua/news/2024/03/67208/> (Access date: 18.02.2024).

43. Upovnovazheni zustrivsia z predstavnykamy Tovarystva Chervonoho Khresta Ukrainy. Ofitsiinyi sait Ombudsmana Ukrainy. 21 zhovtnia 2022 r. URL https://ombudsman.gov.ua/news_details/upovnovazhenij-zustrivsyaz-predstavnikami-tovarystva-chervonogo-hresta-ukrayini (Access date: 28.02.2024).

44. Chervonyi Khrest Ukrainy pidpysav Memorandum pro spivpratsiu z Kyivskoïu oblasnoïu viiskovoïu administratsiieiu. Ofitsiinyi sait Tovarystva Chervonoho Khresta Ukrainy. 14 liutoho 2023 r. URL: <https://redcross.org.ua/news/2023/02/45889/> (Access date: 28.02.2024).

45. Chervonyi Khrest Ukrainy, Mizhnarodnyi komitet Chervonoho Khresta ta Ministerstvo sotsialnoi polityky pidpysaly memorandum pro vzaiemorozuminnia shchodo nadannia hroshovoï dopomohy postrazhdalomu naseleñniu. Ofitsiinyi sait Tovarystva Chervonoho Khresta Ukrainy. 22 liutoho 2022 r. URL: <https://redcross.org.ua/news/2022/04/23705/> (Access date: 28.02.2024).

46. Korotkyi T., Maievskiy V. United in the name of humanity: the experience of teaching international humanitarian law to military chaplains. ICRC. 20.07.2021. URL: <https://blogs.icrc.org/religion-humanitarianprinciples/eng-russian-ukrainian-teaching-international-humanitarian-law-to-military-chaplains/> (Access date: 28.02.2024).

47. Movement Coordination for Collective Impact Agreement Seville Agreement 2.0. IFRC. URL: <https://www.ifrc.org/document/seville-agreement-2> (Access date: 28.02.2024).

48. Statutes of the International Red Cross and Red Crescent Movement. ICRC. URL: <https://www.icrc.org/en/doc/assets/files/other/statutes-en-a5.pdf>

Dotsenko M. Ukrainian Red Cross Society as an auxiliary humanitarian organization for the state.

The article analyzes the status and place of the URCS in the state and the civil society system. It is argued that the uniqueness of the URCS is determined by the simultaneous action of various normative sources that establish the organisation's status, mandate and powers. Four types of sources have been identified that mediate the specificity of the forms and types of activities of the URCS as a humanitarian, independent,

impartial international organization that assists victims of armed conflicts and humanitarian disasters in cooperation with the state and civil society, with the support of the Red Cross Movement and the international community. A general analysis of the implementation of the mandate and functions of the URCS through the prism of four directions and levels of activity is provided, focusing on the "Government" direction. Forms of cooperation of the URCS with state bodies have been singled out: participation in developing projects of normative legal acts; participation in working meetings with state bodies and local self-government bodies; involvement in working groups; involvement in advisory bodies; overcoming the consequences of emergencies. Areas of cooperation have been determined: the sphere of health care and rehabilitation; the sphere of support for socially vulnerable segments of the population; the field of overcoming the consequences of emergencies. The directions and forms of cooperation until 2014, from 2014 to 2022, and after the full-scale invasion of Russia into Ukraine, from February 24, 2022, are characterized. It was determined that the URCS is institutionally and functionally a stable, capable and developed public organization with a special status. It can effectively fulfill its mandate and auxiliary function for the state in the humanitarian sphere. The presence of the institutional and functional capacity of the URCS in such conditions is a unique phenomenon. At the same time, it reflects the general stability of Ukraine and Ukrainian society in the face of the aggressor state.

Keywords: URCS, state, civil society, humanitarian activity, institutional capacity, Red Cross Movement, international community